

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α' ΤΟΜΟΥ

Ιανουάριος 1963 — Δεκέμβριος 1964

Τεύχη 1 — 10

*Επιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

	Σελ.	Τεῦχος
<i>Τῆς Συντάξεως</i> : Ἡ ἔκδοσις	1	1
» » : Προβλήματα σχετιζόμενα μετὰ τὴν σύνταξιν ἀναλυτικοῦ προγράμματος	1	B
» » : Ὑπόμνημα πρὸς ἔξοχ. Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων	1	4
» » : Πρὸς τὸν δεῦτερον τόμον μας	1	6

Μ Ε Λ Ε Τ Ε Σ

I. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

<i>Κ. Ἀνανιάδης</i> : Ἡ ἀγροτική ἐκπαίδευσις στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς Παιδείας	15	6
<i>Κ. Ἀνανιάδης - Γ. Μαραγκουδάκης</i> : Ἀγροτική καὶ Ἀγροτεχνική ἐκπαίδευσις στὴν Ἑλλάδα	59	7
<i>Φιλίπ Βερνόν</i> : Σύγχρονοι ἀπόψεις περὶ νοημοσύνης καὶ μετρήσεως αὐτῆς (μεταφρ. Τ. Πασσάκου-Κυριαζοπούλου)	19	2
» » : » » »	15	3
<i>Ἄρ. Βουγιούκα</i> : Τὰ φαινόμενα τῆς προσαρμογῆς στὴ λειτουργία τῆς ἀντιλήψεως	3	4
» » : Ἡ διαδικασία τῆς μαθήσεως	51	7
<i>Θεοφράστου Γέρου</i> : «Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμισις» (κριτικὴ)	8	5
<i>Γ. Γεωργιάδης</i> : Τὸ Ἀμερικανικὸν σύστημα ἐκπαιδεύσεως	92	8
<i>Π. Ε. Δέρα</i> : Ὑπαρξισμὸς - Ἀγωγή, Ψυχολογία καὶ Ψυχιατρικὴ	161	9
<i>Ἔρנסτ Κασίρερ</i> : Τί εἶναι ἄνθρωπος. Μετάφ. - Σχόλια Θ. Γέρου	9	1
» » : » » » » »	14	2
» » : » » » » »	13	3
<i>Βασίλ. Α. Κονιδιτσιώτου</i> : Διαλεκτικὴ Ἀγωγή	3	1
» » : » » »	11	2
<i>Βασ. Ι. Δαζανᾶ</i> : Abbé de l' Erpée, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀγωγῆς τῶν κωφαλάλων	215	10
<i>Γεωργίου Μαραγκουδάκης</i> : Ψυχολογία Μαθήσεως καὶ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα	140	9
» » : Στοιχεῖα Νευροφυσιολογικῆς Ψυχολογίας	14	1
<i>Ἄντ. Μπενέκου</i> : Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία τοῦ Bruner	22	2
» » : » » » » »	19	3
» » : Προβλήματα καὶ πειραματισμοὶ γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν	107	8

	Σελ.	Τεύχος
Ι. Σ. Μπρούνερ : «Η έννοια τῆς δομῆς στὴ σύγχρονη Παιδαγωγική» κατὰ μετάφραση Γ. Μαραγκουδάκη καὶ Ἀντωνίου Μπενέκου	11	5
Κ. Πασάκου : Σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικὴν	21	1
» » : » » »	32	2
Γ. Κ. Παπαγεωργίου : Δυσκολίες στὴν ἀνάγνωση καὶ γραφὴ .	199	10
Τριαντ. Τριανταφύλλου : Αἱ ἀνθρώπιναι σχέσεις εἰς τὴν Ἀγωγὴν	2	6
Κ. Χάρη : Ἡ ἐπιστημονικότης τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ στάθμη τῶν σπουδῶν του	78	7
Λ. Χουσιάδα : Παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη	4	2

II. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΙΚΗ - ΥΓΙΕΙΝΗ

Διδακτικοὶ πειραματισμοὶ

Α. Βουγιούκα : Ἐνα εὐκαιριακὸ θρησκευτικὸ μάθημα	181	9
» » : Ἡ προσφορὰ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου στὰ παιδικὰ γράμματα	36	2
Θεοφράστου Γέρον : Ἡ Ὄρθογραφία τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 διδακτικὸν πρόβλημα τοῦ σχολείου	47	3
» » : » » »	35	4
» » : » » »	32	5
Α. Κακαβούλη : Παιδικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς των εἰς τὸ σχολεῖον	39	4
Εὐθ. Κασιώλα : Πορίσματα τέστ Ἀναγνώσεως	30	1
» » : » » »	44	2
» » : » » »	18	4
» » : » » » καὶ Ἀριθμητικῆς	15	5
» » : Τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν στὸ σχολεῖο	186	9
» » : » » »	230	10
Ἀντ. Κρέτση : Ἡ μαθητοποίηση τοῦ μαθητοῦ	26	1
» » : » »	32	2
Γ. Κυριαζοπούλου : Ἡ Σύνταξις τοῦ συγχρόνου Ἀναλυτικοῦ προγράμματος	34	1
» » : » » »	48	2
Ν. Δυμπέρη : Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα	132	8
Γ. Μαραγκουδάκη : Σχέδιον Ἀναλ. Προγραμ. τῆς Α' τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου	1	3

		Σελ.	Τεύχος
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Συμβολή εις τὸ πρόγραμμα συγκεντρώσεως τῆς διδακτέας ὕλης	24	4
	» » : » » » »	27	6
<i>Τφ</i>	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί	26	2
»	» » : » » » »	26	3
»	» » : » » » »	12	4
	<i>Εὐαγ. Παπαγιαννάκη</i> : Τὰ τρία «Τί»	21	4
	<i>Δ. Κ. Παλυβοῦ</i> : Ἡ ψυχολογία τῶν πεποικισμένων παιδιῶν	174	9
»	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ Παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τοῦ μαθητοῦ	195	9
	» » : » » » »	243	10
	<i>Ν. Πετρουλάκη</i> : Πηγαι καὶ μορφῆ μαθήσεως	28	5
	<i>Ἑλπ. Σταματάκη</i> : Ἡ φιλολογία τῶν παιδιῶν	228	10
<i>Ε</i>	<i>Ἰω. Χαραλαμποπούλου</i> : Τὰ προβλήματα τῆς Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ λαοῦ μας	38	1

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

	<i>Θ. Γέρον</i> : Educational Strategy for developing Societies τοῦ Adam Curle — Κριτικὴ Ἀνάλυση	90	7
	<i>Τ. Κυριαζοπούλου</i> : Ἡ Ἐπέκτασις τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως	137	8
	<i>Ἰω. Καμπανᾶ</i> : Ἐπιθεώρηση τοῦ βιβλίου Ἰω. Κυριαζικίδου : «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸν»	148	10
	<i>Κ. Κίτσου</i> : Ἰδρυσις Ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς	35	5
	<i>Ν. Μπάρκα</i> : Ἐκθεσις ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν Ἀθήναις συγκληθέντος Διεθνoῦς Συνεδρ. Μαθημ)κῶν	40	6
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Ἐπιθεώρηση βιβλίου : 1) Ἑλπ. Σταματάκη : «Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων» 2) Reiser - Leythman - Frankl - Lefgren : «Μιὰ προσπάθεια συνενώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως» Μεταφρ. Σχόλια Τρ. Τριανταφύλλου καὶ Γ. Μαραγκουδάκη. 3) Δ. Κ. Βακάλη : «Ἡ Ἐνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία»	95	7
	» » : Ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ βιβλίου Ν. Πετρουλάκη : «Γενικὴ Διδακτικὴ»	147	8
	<i>Γ. Ζύδη</i> : Στατιστικὴ περὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως	52	2
	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Διεθνῆς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	43	1
	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου «Ἡ Κρήτη τοπίον, ἀνθρωποι, γεγονότα, θρύλοι» — Λ. Γ. Πετρίδου	48	6
	<i>Τ. Τριανταφύλλου</i> : Ὁργάνωσις Σεμιναρίου	56	2

200 μέχρι 400 γραμμαρίων. Στο σημείο αυτό ο S. S. Stevens αντιτείνει ότι γίνεται μία αθέμιτη γενίκευσι τῆς αίσθητηριακῆς προσαρμογῆς σὲ μία περιοχὴ φαινομένων τὰ ὁποῖα φαίνεται νὰ χαρακτηρίζη ἢ σχετικότης τῆς συλλογιστικῆς των προελεύσεως. Τὸ ὅτι δηλ. ἓνα ἀντικείμενο 400 γραμ. χαρακτηρίζεται πολὺ βαρὺ σὲ σύγκρισι μὲ ἄλλα ἐλαφρότερα καὶ μέσου θάρους ὅταν συγκριθῆ μὲ τὸ ἀντικείμενο τῶν 900 γραμ. δὲν σημαίνει ὅτι ἡ διαδικασία εἶναι αίσθητηριακῆς φύσεως. Διαφορετικὰ πῶς θὰ δικαιολογούσαμε μία κρίσι τόσο θεμιτὴ ὅσο ἡ ἀκόλουθη: «Ἐνας μεγάλος ποντικός ἀνέβηκε ἀπάνω στὸν κορμὸ ἑνὸς μικροῦ ἐλέφαντα;» Ἄλλωστε, ὅπως κατέδειξαν τὰ πειράματα τοῦ Donald Brown, ἐκτιμητῆς φαίνεται νὰ ἐπηρεάζεται μόνο ἀπὸ τὰ ἐρεθίσματα ποῦ θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχονται στὴν κατηγορίαν τῶν ὑπὸ ἐκτίμησιν ἀντικειμένων. Ἔτσι ὅταν ὁ ἐκτιμητῆς παρακλήθη καὶ παραμέρισε ἀπὸ τὸ τραπέζι ἓνα ἀντικείμενο μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐμπόδιζε σὲ κάτι, τὸ ἀντικείμενο

δὲν ἐπηρεάσασκε διόλου τὴν κρίσι του, ἐνῶ συνέβαλε αἰσθητὰ στὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα ὅταν τὴ δεύτερη φορὰ περιελήφθηκε στὰ ὑπὸ ἀνύψωσιν θάρη. Μολονότι δηλ. τὸ ἀντικείμενο ἐπενέργησε αίσθητηριακῶς καὶ στὶς δύο περιπτώσεις, μόνο τὴ δεύτερη φορὰ μῆκε στὸ λογαριασμό.

Ὁ J. Drever θρῖσκει ἱκανοποιητικώτερη τὴ διάκρισι ἀνάμεσα σὲ φαινόμενα προσαρμογῆς περιφερειακῆς καὶ κεντρικῆς φύσεως, ἀν καὶ κατὰ τὴ γνώμη του εἶναι δύσκολο νὰ χαράξουμε σαφῆ διάχωριστικὴ γραμμὴ κάπου ἀνάμεσα στὶς δύο κατηγορίες καὶ ν' ἀποφασίσωμε γιὰ τὴ φύσι ἐνδιάμεσων φαινομένων ὅπως ἐκείνων τοῦ I. Kohler μὲ τὰ χρωματιστὰ γυαλιὰ. Ἐπιστημονικώτερη φαίνεται ἡ ἀποψι κατὰ τὴν ὁποῖα διηθητικὴ καὶ ἄλλης φύσεως τροποποιητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐρεθισμῶν τελεῖται σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῶν νευρικῶν ἀγωγῶν ἀπὸ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα μέχρι τὸν ἐγκέφαλο.

A. ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΜΜ. ΞΕΚΑΛΟΥ
Licencié ès Sc. de l'Éducation

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

3. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί κατὰ τὸν HENRI WALLON

Κρίνομεν σκόπιμον, πρὶν ἢ ἀναφέρωμεν τὰς ἀπόψεις τοῦ διασήμου Ἑλβετοῦ ψυχολόγου Jean Piaget ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί, νὰ παραθέσωμεν συντόμως τὰς γνώμας τοῦ γνωστοῦ Γάλλου ψυχολόγου H. Wallon ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ὁ Wallon ὑπεστήριξεν ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἀντίθετοι τῶν ἀπόψεων τοῦ Piaget τόσοσιν ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς νοήσεως καὶ τῆς γλώσσης εἰς τὸ παιδί, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος αὐτοῦ. Πολλάκις ἐπέκρινεν αὐτὸν μετ' ἐπιστημονικῆς δριμύτητος, ἔνεκα δὲ τούτου θεωροῦμεν σκόπιμον καὶ ἐνδιαφέρον νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ κεντρικὰ σημεῖα τῶν γνωμῶν του, ὡς πρὸς περὶ οὗ ὁ λόγος θέμα.

Ὁπαδὸς οὗτος τῆς θεωρίας καθ' ἣν ἡ κοινωνία ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν παράγοντα διαμορφώσεως τῆς προσωπικότητος, ἀποδέχεται ὅτι πᾶσα ἀνάπτυξις (νοητικῆ, γλωσσικῆ, κοινωνικῆ) οὐσιωδῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Παραδέχεται ὅτι τὸ παιδί ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιτύχη ὅ,τι δήποτε, μόνο

του. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προσώπων τὰ ὅποια τὸ περιβάλλον καὶ τὰ ὅποια δι' αὐτὸ εἶναι «μέσα» ὑποβοηθήσεώς του. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του προσανατολίζει πᾶσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόσωπα ταῦτα.

Ὅθεν, καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ παιδί δὲν εἶναι ἀπ' ἀρχῆς κοινωνικός, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι προσανατολισμένον πρὸς τὴν κοινωνίαν, πρὸς τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον εἰς τὸ ὅποιον γεννᾶται, πρὸς τὸ ὅποιον ἐκδηλώνει διαφόρους θυμικάς (συναισθηματικάς) ἀντιδράσεις.

Στάδια ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος κατὰ τὸν WALLON

Τὰ στάδια ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος κατὰ Wallon εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἡλικία 0;0 ἕως 0;8 μηνῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐμφανίζει τὸ στάδιον τῶν συγκριτικῶν ἢ τοῦ ὑποκειμενικοῦ συγκριτισμοῦ (Syncretisme subjectif) ὡς ὀνομάζει τοῦτο ὁ Wallon. Αἱ πρῶται σχέσεις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον του δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα συλλογισμῶν καὶ λογικῶν διαισθήσεων, ἀλλὰ σχέσεις συμμετοχῆς εἰς καταστάσεις εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται καὶ αἱ ὅποια τὸ προωθοῦν εἰς ἐνέργειαν. Ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ζωῆς, παρουσιάζει τὸ παιδί συναισθηματικάς ἀντιδράσεις διὰ τῶν ὁποίων ἐγκαθίσταται ἓνα εἶδος συναισθηματικῆς ἐπικοινωνίας, ἣ ὅποια προηγείται τῆς ἐπικοινωνίας ἣ ὅποια ἐγκαθίσταται ἀργότερον τῆ βοηθεία τοῦ ἐνάρθρου λόγου (γλώσσης). Δι' αὐτῶν τὸ ἄτομον ἀνήκει εἰς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον του πρὶν ἀντιληφθῆ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἑαυτό του. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ «ἡ ὀργανικὴ συμπίεσις τῆς ἐμβρυϊκῆς περιόδου—λέγει ὁ Wallon—ἀντικαθίσταται καὶ συνεχίζεται διὰ τῆς συναισθηματικῆς συμπίεσεως». Εἰς ἡλικίαν ἐξ (6) μηνῶν τὸ βρέφος παρουσιάζει πολλὰς συγκινήσεις (ἐκδηλώσεις πόνου, θυμοῦ, μειδίαμα κλπ.) δι' αὐτῶν δέ, ἐπιδιώκει νὰ δημιουργήσῃ σχέσεις μετὰ τὰ πρόσωπα τὰ ὅποια τὸ περιβάλλον. Διὰ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν συγκινήσεων τούτων—ἐντὸς τῶν καταστάσεων εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ παιδί—παρουσιάζεται τοῦτο ἄλλοτε ὑποτασσόμενον, ἄλλοτε δεσποτικὸν καὶ ἄλλοτε ἀντίθετον πρὸς τὸ περιβάλλον του.

2. Ἡλικία 0;9 μηνῶν ἕως 2-3 ἐτῶν. Τὸ στάδιον τοῦτο ὀνομάζεται στάδιον τοῦ διαφοροποιημένου συγκριτισμοῦ (Syncretisme différencié) ἢ τῆς συναισθηματικῆς διαφοροποιήσεως.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διακρίνομεν δύο ἀντιδράσεις: Τὸ παιδί παρουσιάζει ζήλειαν καὶ συμπάθειαν. Ἡ ζήλεια εἶναι μία συμμετοχὴ τοῦ παιδιοῦ εἰς δύο καταστάσεις: Εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἐπιδείξεως, γεγονός τὸ ὅποιον προαναγγέλλει τὴν ἀτομικοποίησιν (τὴν διάκρισιν τῆς ἀτομικότητος) αὐτοῦ. Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ παιδί θαυμάζει κάτι καὶ συγχρόνως ἐπιθυμεῖ νὰ θαυμάζεται. Διὰ τοῦτο ἀρέσκεται νὰ ἐπιδίδεται εἰς ἐπίδειξιν. Κατὰ τὸν Wallon ἡ ζήλεια ἐξωτερικεύεται διὰ τῆς ταραχῆς, τῶν κραυγῶν καὶ ἐνίοτε τοῦ κλάματος τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ συμπάθεια ἐπίσης εἶναι μία συμμετοχὴ τοῦ ἀτόμου εἰς δύο καταστάσεις: Συμμετοχὴ εἰς τὴν συγκίνησιν τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του. Τὸ παιδί τότε δὲν εἶναι βέβαιον διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἀποδίδει εἰς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνο τὸ ὅποιον αἰσθάνεται. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Wallon «μετάβασις» ἐκ τῆς μιᾶς καταστάσεως εἰς τὴν ἄλλην.

Κατὰ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας αἱ ἀπασχολήσεις καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ παιδιοῦ πολλαπλασιάζονται, παρουσιάζεται δὲ τοῦτο ὡς ἐπιχειροῦν νὰ διακρίνῃ τὰς ἐνεργείας του ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἄλλου. Δὲν παρουσιάζει σταθερότητα συναισθηματικῆν, ταλαντεύεται μεταξὺ τῶν συγκινήσεων τὰς ὁποίας δημιουργεῖ.

γούν αί καταστάσεις εις τὰς ὁποίας εὐρίσκεται, καὶ ὀνομάζει τὴν περίοδον ταύτην ὁ Wallon περίοδον τῆς ἐναλλαγασομέγης (interchangable) προσωπικότητος.

3. Ἡλικία 3 ἕως 5 ἐτῶν. Εἶναι τὸ στάδιον τοῦ προσωπισμοῦ (Personalisme) κατὰ τὸν Wallon δηλαδὴ τῆς ἀποκτήσεως συνειδήσεως τοῦ «ἐγὼ» καὶ ἀρχίζει τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ παιδί χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις «ἐγὼ» καὶ «ἰδικόν μου». Ὀλίγον κατ' ὀλίγον μαθαίνει νὰ διακρίνη τὸ «ἰδικόν μου» ἀπὸ τὸ «ἰδικόν σου». Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι μία προσπάθεια τοῦ παιδιοῦ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτονομίαν. Συγχρόνως δέχεται τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἄλλων καὶ διὰ τοῦτο παρουσιάζει μίαν «κρίσιν» τῆς προσωπικότητος. Τὸ παιδί ἀντιτίθεται εἰς πᾶσαν βοήθειαν τοῦ ἐνηλίκου κατὰ τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν παίζει. Ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχῃ δι' ἰδίων μέσων. Χρησιμοποιεῖ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου ἐπ' αὐτοῦ τὸ «ὄχι». Παρὰ ταῦτα ἐξαρτᾶται οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του ἐπειδὴ παραμένει ἐντὸς τῆς οἰκογενείας μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἐτῶν.

4. Ἡλικία 6 ἕως 11 ἐτῶν. Τὸ παιδί τότε φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον. Χάριν τῶν συμμαθητῶν καὶ τῆς σχολικῆς πειθαρχίας, μαθαίνει νὰ γνωρίζῃ καλύτερον τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ διακρίνη τὰς διαφόρους κοινωνικὰς αὐτοῦ σχέσεις. Ὁ Wallon δὲν ἐμελέτησε ἐν λεπτομερείᾳ τὸ στάδιον τοῦτο.

5. Ἡλικία 12 ἐτῶν καὶ ἄνω. Κατὰ τὴν προεφηβικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὡς καὶ κατὰ τὴν «κρίσιν τῆς προσωπικότητος» τῆς ἡλικίας τῶν τριῶν ἐτῶν, ὁ ἔφηβος ἀναγνωρίζει κυρίως τὰς ἀπαιτήσεις τῆς προσωπικότητός σου. Εἶναι μία περίοδος ἐναντιότητος καὶ ἀμφιθυμίας. Χαρακτηριστικὸν τῆς προσωπικότητος, ὡς ἡ θείλια καὶ τὸ θάρρος, ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ αὐτοθυσία, παρουσιάζονται συγχρόνως καὶ διαδέχονται τὰ μὲν τὰ δέ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω περιγραφῆς τῶν σταδίων ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος κατὰ τὸν Wallon δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι: Τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ τὴν ἐμφάνισιν τῆς συνειδήσεως τοῦ «ἐγὼ» εἰς τὸ παιδί, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ συνείδησις αὕτη τοῦ «ἐγὼ» εἶναι μία βαθμιαία κατάκτησις. Ἐν τούτοις τὸ παιδί, κατὰ τὸν Wallon δὲν ἀρχίζει ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ ἵνα καταλήξῃ εἰς τὸ κοινωνικόν, ἀλλ' ἀντιθέτως «ἀτομικοποιεῖται» διὰ τῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀντιδράσεων τῶν ὁποίων τὴν πείραν λαμβάνει διὰ τῆς ἀναμειξείως του εἰς τὸ περιβάλλον. Πᾶσα πρόοδος εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ «ἐγὼ» συνεπιφέρει μίαν ἀνάλογον πρόοδον εἰς τὴν ἱκανότητα γνώσεως τῆς κοινωνίας.

Τὸ «ἐγὼ» τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει νὰ ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπον πολὺ ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐπειδὴ δὲν ἐκδηλοῦται παρὰ μόνον διὰ τῆς ἀντιθέσεως εἰς ὅ,τι δυνατὸν νὰ εἰποῦν ἢ νὰ πράξουν τὰ πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντος. Ἀποκτᾷ περισσότερον περιεχόμενον ὅταν τὸ παιδί, πλήρες θαυμασμοῦ διὰ τὸν ἑαυτόν του, εὐχαριστεῖται νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰς δραστηριότητας αὐτοῦ, ἢ ὅταν διὰ τῆς μιμήσεως ἐπιχειρῇ νὰ οἰκειοποιηθῇ τὴν ἀνωτερότητα τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν οἱ ἄλλοι. Ἀπὸ ἡλικίας εἰς ἡλικίαν τὰ «περιβάλλοντα» τὰ ὁποῖα ἐπενεργοῦν ἐπ' αὐτοῦ διευρύνονται καὶ πολλαπλασιάζονται. Ἀπὸ ἡλικίας εἰς ἡλικίαν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκλογὴ περιβαλλόντων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προτιμοῦνται ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ. Τὰ μὲν δυνατὸν νὰ εἶναι φυσικὰ περιβάλλοντα (οἰκογένεια), τὰ δὲ κοινωνικὰ περιβάλλοντα (ἐπάγγελμα), ἄλλα δὲ τεχνητὰ περιβάλλοντα (σχολεῖον καὶ διάφοροι σύλλογοι). Εἰς ἕκαστον περιβάλλον θὰ εὕρῃ εὐκαιρίας τὸ παιδί νὰ ἐμπλουτίσῃ ἢ νὰ μεταβάλῃ τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ καὶ νὰ προσαρμοσθῇ. Ἡ προσαρμογὴ ὅμως αὕτη ἐξαρτᾶται οὐσιωδῶς ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῶν ἐν λόγῳ κοινωνικῶν περιβαλλόντων εἰς τὰ ἄτομα.

Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἀπόψεων τοῦ Wallon ἐπὶ τῆς κοινωνικότητος

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων καταδεικνύεται ὅτι ὁ Wallon δὲν ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν ρόλον τῆς νοήσεως καὶ τῆς γνώσεως διὰ τὴν κοινωνικοποίησιν τοῦ ἀτόμου.

Θεωρεῖ ὅτι τὸ συναίσθημα ἐπιδρᾷ πάντοτε θετικῶς καὶ ὑποβοηθεῖ τὰς κοινωνικὰς ἐπαφάς, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς γλώσσης (λόγου), τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς βάσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ συγχρόνως ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Κατ' αὐτόν, ἄνευ κοινωνίας οὐδεμία γνῶσις εἶναι δυνατή. Ἐπομένως ἡ σκέψις εἶναι δῶρον τῆς κοινωνίας. Κοινωνικὴ καὶ Νοητικὴ ἀνάπτυξις ἐνοῦνται κατ' εὐθείαν, δυνάμεθα γὰρ εἰπωμεν ὅτι τὸ «νοητικόν» προέρχεται ἐκ τοῦ «κοινωνικοῦ».

Ὁ Wallon λέγει ὅτι εἰς τὸ στάδιον τῶν συγκινήσεων (0;0-0;8 μηνῶν), ἀπὸ νοητικῆς πλευρᾶς, ἀντιστοιχοῦν αἱ συλλογικαὶ ἀντιδράσεις τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τῶν διαφόρων καταστάσεων. Εἰς τὸ στάδιον τῆς συναίσθηματικῆς διαφοροποιήσεως (0;9 μηνῶν ἕως 2-3 ἐτῶν) κυριαρχεῖ ἡ νοητικὴ ἐξέλιξις (σύμβολον, συμβολικὸν παιγνίδι κ.τ.τ.). Μετὰ τὴν ἡλικίαν τῶν τριῶν ἐτῶν (3-5 ἐτῶν) ὅτε τὸ παιδί λαμβάνει συνείδησιν τοῦ «ἐγώ», τὰ ἀντικείμενα διαχωρίζονται καὶ εἶναι ἀνεξάρτητα τοῦ «ἐγώ». Τέλος εἰς τὴν ἡλικίαν 6-11 ἐτῶν ὅτε παρουσιάζεται ἡ διαφοροποιήσις τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἀντιστοιχεῖ ἡ σκέψις ἡ ὁποία διαχωρίζει, τακτοποιεῖ καὶ κατατάσσει τὰ ἀντικείμενα.

Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις παρουσιάζεται δι' αὐτόν εἰς κατ' εὐθείαν σύνδεσιν πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς προσωπικότητος. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη διέρχεται διὰ μιᾶς σειρᾶς σταθμῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν, ἕκαστος, τὴν ἰδικήν του δομὴν, καὶ συγχρόνως εἶναι ἀντίθετος τὸσον τῶν προηγουμένων, ὅσον καὶ τῶν ἐπομένων σταθμῶν.

Τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον ὑπηρετῆται πολὺ ἐνωρὶς καὶ εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς παράγων τῆς ὅλης ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος συμπληρῶνει τὸν ἐσωτερικὸν παράγοντα ἀναπτύξεως (ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν).

Αἱ γνῶμαι τοῦ ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ παρουσιάζονται ἐπίσης εἰς ἄρθρον τοῦ (1) διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικρίνει τὰς ἀπόψεις τοῦ Piaget. Λέγει λοιπὸν ὅτι κατὰ τὸν Piaget τὸ παιδί κατ' ἀρχὰς δὲν γνωρίζει παρὰ μόνον τὸν ἑαυτόν του, τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα (ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου κατηγορεῖ τὸν Piaget ὡς ὀπαδὸν τῆς θεωρίας τῆς αὐτοαπασχολήσεως (autisme). Ἐν συνεχείᾳ καθίσταται ἐγωκεντρικὸν καὶ πρὸς τὸ 6-7ον ἔτος ἀναπτύσσεται ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ἡ κοινωνικότης.

Ὁ ἴδιος ὑποστηρίζει ὅτι αἱ πραγματικαὶ σχέσεις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον του δὲν εἶναι μία ἀπλῆ διαδοχὴ σταδίων καὶ δὲν δημιουργοῦνται διὰ συλλογισμῶν καὶ ἐπεμβάσεως τῆς λογικῆς ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναμείξεως τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ περιβάλλον του. Καὶ ἡ ἀναμείξις αὕτη παρουσιάζεται ἀμέσως ἀπὸ τῆς γεννήσεως. Τὸ παιδί λόγῳ τῶν ἀναγκῶν του ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος αὐτοῦ. Διὰ τῶν συναισθηματικῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται ἐκ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς ζωῆς, τὸ ἄτομον ἀνήκει εἰς τὸ περιβάλλον του πρὶν ἀντιληφθῆναι ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Τὸ παιδί, λέγει ὁ Wallon, δὲν διέρχεται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ εἰς τὸ κοινωνικόν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀναμιγνύεται καὶ συμμετέχει εἰς τὸ περιβάλλον του, πρὶν ἀκόμη ἀποκτήσῃ συνείδησιν τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν

(1) Henri Wallon. L' Etude psychologie et Sociologique de l' Enfant Cahiers Internationaux de Sociologie, Vol. III, 1947.

ἀρχὴν τῆς ζωῆς διάκρισις μεταξύ περιβάλλοντος καὶ «ἐγώ».

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ παιδί διέρχεται ἐκ διαφόρων κοινωνικῶν περιβαλλόντων (οἰκογένεια, σχολεῖον, ἐπάγγελμα), ἐντὸς τῶν ὁποίων συναντᾷ εὐκαιρίας νὰ ἀποκτήσῃ συνείδησιν τῆς ἀτομικότητός του καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὴν προσωπικότητά αὐτοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖον συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰκανότητος προσαρμογῆς εἰς τὴν κοινωνίαν.

Κριτικὴ ἐπὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Wallon

Ἡ κριτικὴ μας δὲν θὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἀπόψεων τοῦ Wallon. Θὰ ἀναφέρωμεν ἀπλῶς τὰς ἀντιρρήσεις μας ὡς πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς θεωρίας του. Οὕτω:

α) Ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν ὄλην ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου. Ὁ Wallon δέχεται ὅτι ἡ κοινωνία ἀπεργάζεται τὴν ὄλην ἀνάπτυξιν (νοητικὴν, γλωσσικὴν, κοινωνικὴν) τοῦ ἀνθρώπου. Ἄνευ κοινωνίας οὐδεμίαν παρομοίαν ἀνάπτυξιν παραδέχεται. Ἐπομένως ἀποδίδει εἰς αὐτὴν ἓνα πρωταρχικὸν ρόλον. Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα μὲν ὅτι τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον ἀποτελεῖ ἓνα σπουδαῖον παράγοντα τῆς ὄλης ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ θεωροῦμεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ οὐσιωδῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀντιδράσεων, ἐκ τῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος αὐτοῦ τοῦ ατόμου. Ἐὰν ἡ κοινωνία καὶ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον ἀπειργάζετο τὸ πᾶν ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν καὶ λοιπὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου, τότε θὰ ἔπρεπε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπίδρασεως ταύτης νὰ εἶναι παρόμοια ἢ σχεδὸν παρόμοια εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Ἐν τούτοις γνωρίζομεν καλῶς, ὅτι κατ' ἄλλον τρόπον ἀντιδρᾷ τὸ νήπιον εἰς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς ἐπίδρασεις, κατ' ἄλλον τὸ παιδί τῶν 6 - 12 ἐτῶν, κατ' ἄλλον ὁ ἔφηβος καὶ κατ' ἄλλον ὁ ἐνήλιξ. Εἶμεθα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι πρὸς τὴν θεωρίαν ἧτις ἀποδέχεται ὅτι ἡ κοινωνία ἀπεργάζεται τὸ πᾶν καὶ ἐγγράφει τὸν τύπον τῆς εἰς τὰ μέλη αὐτῆς. Ἀποδεχόμεθα τὴν ἄποψιν κατὰ τὴν ὁποίαν πᾶσα ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν κοινωνικῶν ἐπίδρασεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἀντιδράσεων τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τῶν ἐπίδρασεων τούτων. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχει καὶ εἶναι συνεχῆς. Τὸ ἄτομον ὁμῶς, ἀναλόγως τοῦ τρόπου ἀντιδρασεώς του, ἀπεργάζεται αὐτὴν.

Ἡ κοινωνικοποίησις τοῦ ἀτόμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀλληλοεπίδρασεως ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγόντων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἡ διαδικασία ἀποκτήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος θεωρεῖται ἀποτέλεσμα τῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς τὰ περιβάλλοντα αὐτὸ πρόσωπα.

Ἴσως ἀντεῖπη τις ὅτι καὶ ὁ Wallon δὲν ἀπορρίπτει παντελῶς τὸν ἀτομικὸν παράγοντα εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ὄλης ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις δὲν ἀποδίδει εἰς αὐτὸν τὴν πρέπουσαν σημασίαν καὶ τονίζει κυρίως τὸν κοινωνικὸν παράγοντα, πράγμα οὐχὶ ὀρθόν.

β) Ὁ Wallon δέχεται ὅτι τὸ παιδί ἀναμειγνύεται εἰς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον του, ἀρχίζει ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ, ἵνα ἐν τέλει ἀποκτήσῃ συνείδησιν τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ. Νομίζομεν ὅτι τὸ βρέφος στρέφεται μὲν πρὸς τὰ πρόσωπα τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός του ἵνα ἰκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας του, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν κοινωνικότητος, οὐδὲ σημαίνει ὅτι συγχωνεύεται ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὸ κοινωνικὸν αὐτοῦ περιβάλλον. Εἶναι μία «αὐθόρμητος» στροφή αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα τὸ ἰκανοποιοῦν καὶ τοῦ δημιουργοῦν ἀσφάλειαν. Μόνον ἀργότερα ἀποκτᾷ συνείδησιν τοῦ «ἐγώ» αὐτοῦ καὶ μόνον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποκτᾷ κοινωνικότητα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἐπομένως ὡς μᾶλλον ὀρθῆ παρουσιάζεται ἡ ἀπόφαις ὅτι τὸ παιδί ἀρχίζει ἐκ τοῦ «ἀτομικοῦ», ἀποκτᾶ δηλαδὴ πρῶτον συνείδησιν τῆς ἀτομικότητός του, ἵνα ἐν τέλει—καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον—καταλήξῃ εἰς τὸ κοινωνικόν, δηλαδὴ ἀποκτήσῃ συνείδησιν τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους.

γ) Ὁ Wallon δὲν παραδέχεται γενετικὴν συνέχειαν τῶν σταδίων ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί. «Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις—λέγει—πραγματοποιεῖται μέσῳ μιᾶς σειρᾶς σταθμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων παρουσιάζει ἰδίαν δομὴν καὶ εἶναι ἀντίθετος τοῦ προηγούμενου καὶ τοῦ ἐπομένου σταθμοῦ». Ἐὰν πράγματι συμβαίνει τοῦτο, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέρχεται ἰσοροπία καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ἀρμονικῶς ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης; Τὰ στάδια ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος «ἢ τῆς νοήσεως» ἀποτελοῦν μίαν συνέχειαν καὶ ἐν ὅλῳ, πράγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι τὸ προηγούμενον προετοιμάζει καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐπομένου, ἀλλὰ καὶ ὅτι στοιχεία τοῦ ἐπομένου ἀνευρίσκονται πάντοτε εἰς τὸ προηγούμενον, ἐνῶν στοιχεία τοῦ προηγούμενου διατηροῦνται καὶ ἐμφανίζονται εἰς τὸ ἐπόμενον. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπέρχεται ἡ ἰσοροπία ἢ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ολοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου.

δ) Τέλος ὁ Wallon εἰς τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος, τονίζει πάντοτε τὸν ρόλον τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀτόμου εἰς κοινωνικὰς καταστάσεις, καὶ τὸν ρόλον τοῦ συναίσθηματός, ἀγνοεῖ δὲ τὸν ρόλον τῆς νοήσεως. Δέχεται ὅτι αἱ σχέσεις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον του δὲν δημιουργοῦνται κατόπιν συλλογισμῶν καὶ λογικῶν διαισθήσεων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀναμείξεως καὶ συμμετοχῆς τοῦ παιδιοῦ εἰς καταστάσεις τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ. Δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀπόφαι ταύτην τοῦ Wallon μόνον ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του, ὅτε τὰ γνωστικὰ αὐτοῦ ὄργανα (νόησις καὶ γλῶσσα) δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀναπτυχθῆ. Κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ὁμῶς ἡλικίαν καὶ μετ' αὐτήν, ὅτε τὰ ὡς ἄνω ὄργανα νοήσεως ἔχουν πλήρως ἀναπτυχθῆ, αἱ δημιουργούμεναι κοινωνικαὶ σχέσεις δὲν εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα συναίσθηματος καὶ συμμετοχῆς εἰς καταστάσεις, ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως ἀποτέλεσμα, διακρίσεων, συλλογισμῶν, ἀναγνωρίσεως δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, καὶ ἄλλων μηχανισμῶν οἵτινες προϋποθέτουν νοητικὴν παρέμβασιν. Ὅθεν, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοοῦμεν τὸν ρόλον τῆς νοήσεως ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικότητος. Λί ἀπόφαις τοῦ Piaget αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὸ ἐπόμενον τμημα τῆς παρούσης μελέτης, ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου.

(Εἰς τὸ ἐπόμενον τὸ τέταρτον μέρος)

ΕΝΤΟΣ ΟΛΙΓΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ :

1) Νικ. Πετρουλάκη, Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου

ΓΕΝΙΚΗ ΛΙΔΑΚΤΙΚΗ

2) Ἐλπινίκης Σταματάκη, Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ρόδου

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

